

Perspektive penzijskog sistema Srbije

Nikola Altiparmakov

19. Novembar 2013. godine

Mogući stubovi penzijskog sistema

- I stub – državni PAYG sistem
  - Parametarske reforme i stabilizacija rashoda
- II stub – obavezni privatni penzijski fondovi
  - Veliko razočarenje Istočne Evrope
- III stub – dobrovoljna penzijska štednja
  - Potrebno je širenje i jačanje

Razočarenje 2. stuba u Istočnoj Evropi

- Očekivanja od 2. stuba su bila velika
  - ☐ Da osiguranicima pruži više prinose
  - ☐ Da poveća stopu nacionalne štednje
  - ☐ Da ubrza privredni rast
  - ☐ Da smanji neregistrovanu zaposlenost
- Očekivanja su ostala neispunjena

Performanse 2. stuba u Istočnoj Evropi

Država	Datum uvođenja 2. stuba	Performanse do kraja 2007. godine			Performanse do kraja 2012. godine			Standardna devijacija	
		2. stub	BDP	Razlika	2. stub	BDP	Razlika	2. stub	BDP
Mađarska	Jan 1998	2.6	3.6	-1.0	1.4	2.4	-0.9	9.3	3.1
Poljska	Jan 1999	8.2	4.1	4.1	5.4	3.9	1.5	9.2	1.8
Letonija	Jul 2001	-2.3	9.5	-11.8	-1.5	4.1	-5.7	8.8	8.2
Bugarska	Apr 2002	4.3	6.3	-2.0	0.3	3.5	-3.3	9.5	3.9
Hrvatska	Maj 2002	4.5	4.8	-0.4	2.6	1.6	1.0	7.3	4.1
Estonija	Jul 2002	3.4	8.1	-4.7	-0.2	3.7	-3.9	11.6	7.2
Litvanija	Jun 2004	2.4	8.3	-5.9	-0.1	3.1	-3.1	12.2	7.4
Slovačka	Apr 2005	1.1	8.7	-7.6	-1.2	4.3	-5.6	3.8	4.7
Makedonija	Feb 2006	2.7	5.6	-2.9	1.8	2.9	-1.1	8.2	2.7
Rumunija	Maj 2008	-	-	-	5.7	-0.2	5.9	4.5	5.1
PROSEK		3.0	6.6	-3.6	1.4	2.9	-1.5	8.4	4.8

Prinosi 2. stuba su bili niži i volatilniji od PAYG sistema!

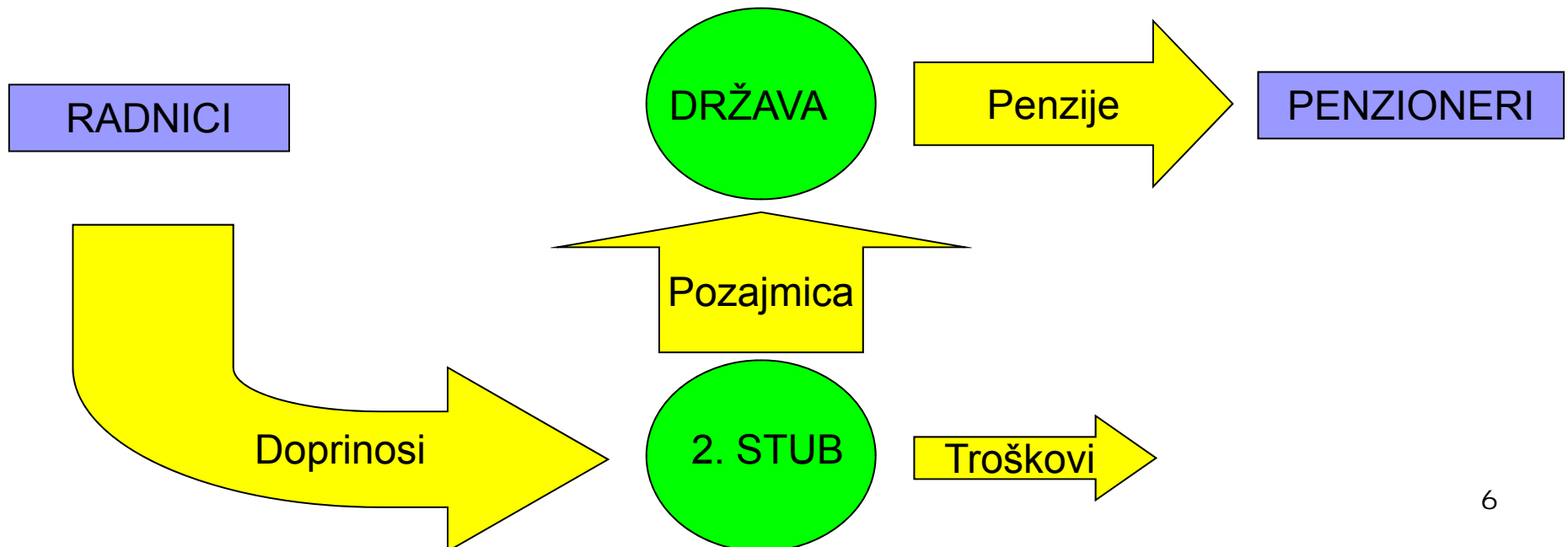
Mogući razlozi loših performansi

- Nepromišljena strategija penzijske reforme
  - Nasleđe je važno, Bizmark vs. Beveridge
- Nerazvijena lokalna tržišta kapitala
- Visoki operativni troškovi
- Svetska finansijska kriza ne može biti izgovor
  - Razočarenja primetna i pre krize
- 2. stub dominantno investira u državne obveznice
  - Prikriveno-PAYG finansiranje

PAYG finansiranje

Prikriveno-PAYG finansiranje

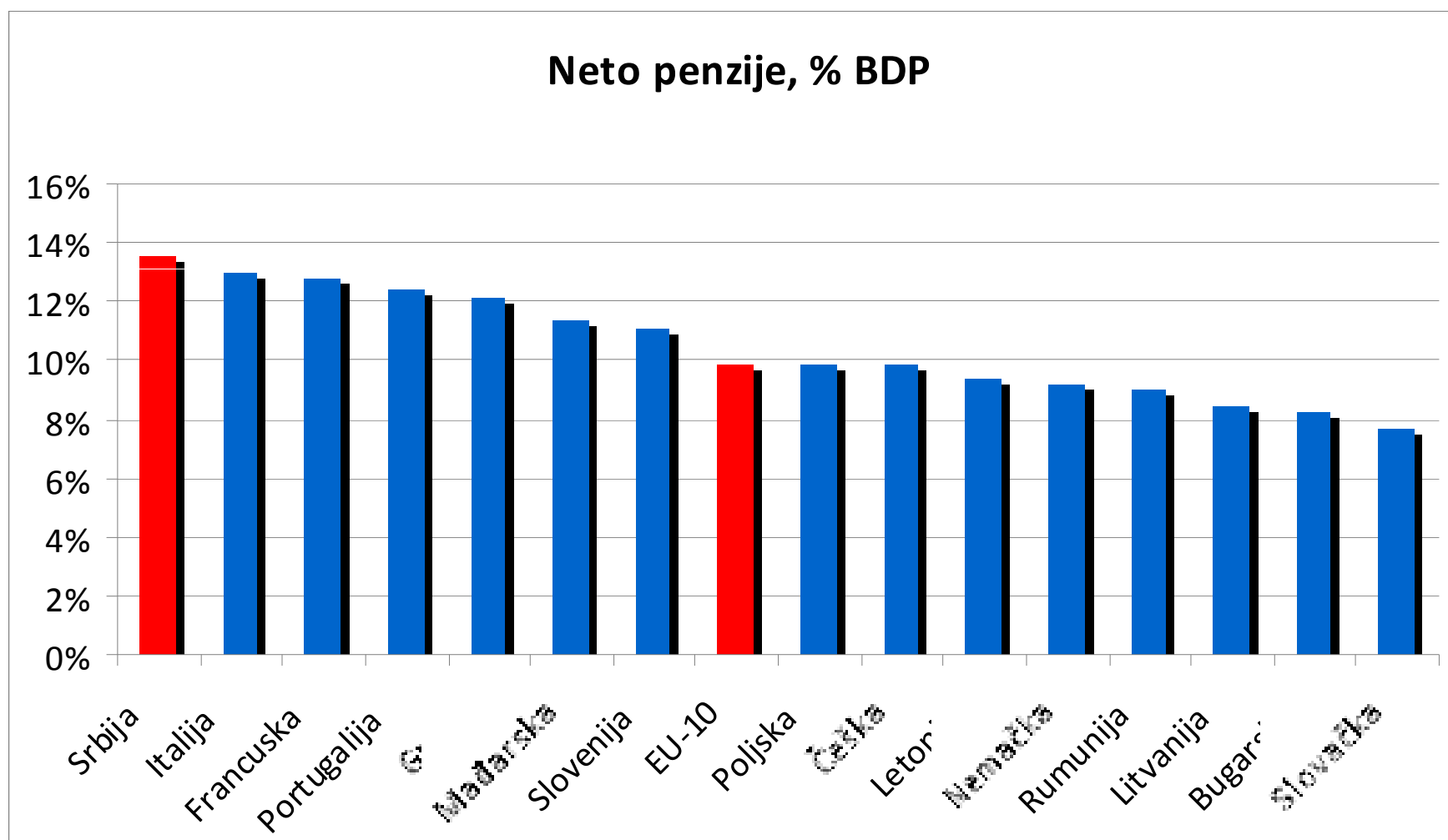

Nezadovoljstvo 2. stubom

- Prikriveno-PAYG finansiranje ekonomski inferiorno u odnosu na standardni PAYG
  - Osiguranici plaćaju operativne troškove 2. stuba i posledično imaju manje penzije
  - Dolazi do porasta zvaničnog javnog duga države
- Novi talas reformi
  - Mađarska ukinula 2. stub
  - Poljska zabranjuje investiranje u državne obveznice
  - Slovačka, Letonija i Litvanija smanjile 2. stub
- Srbija ostaje pri odluci da ne uvodi 2. stub
  - Dodatne PAYG reforme i jačanje 3. stuba

Javni rashodi za penzije – 1. stub

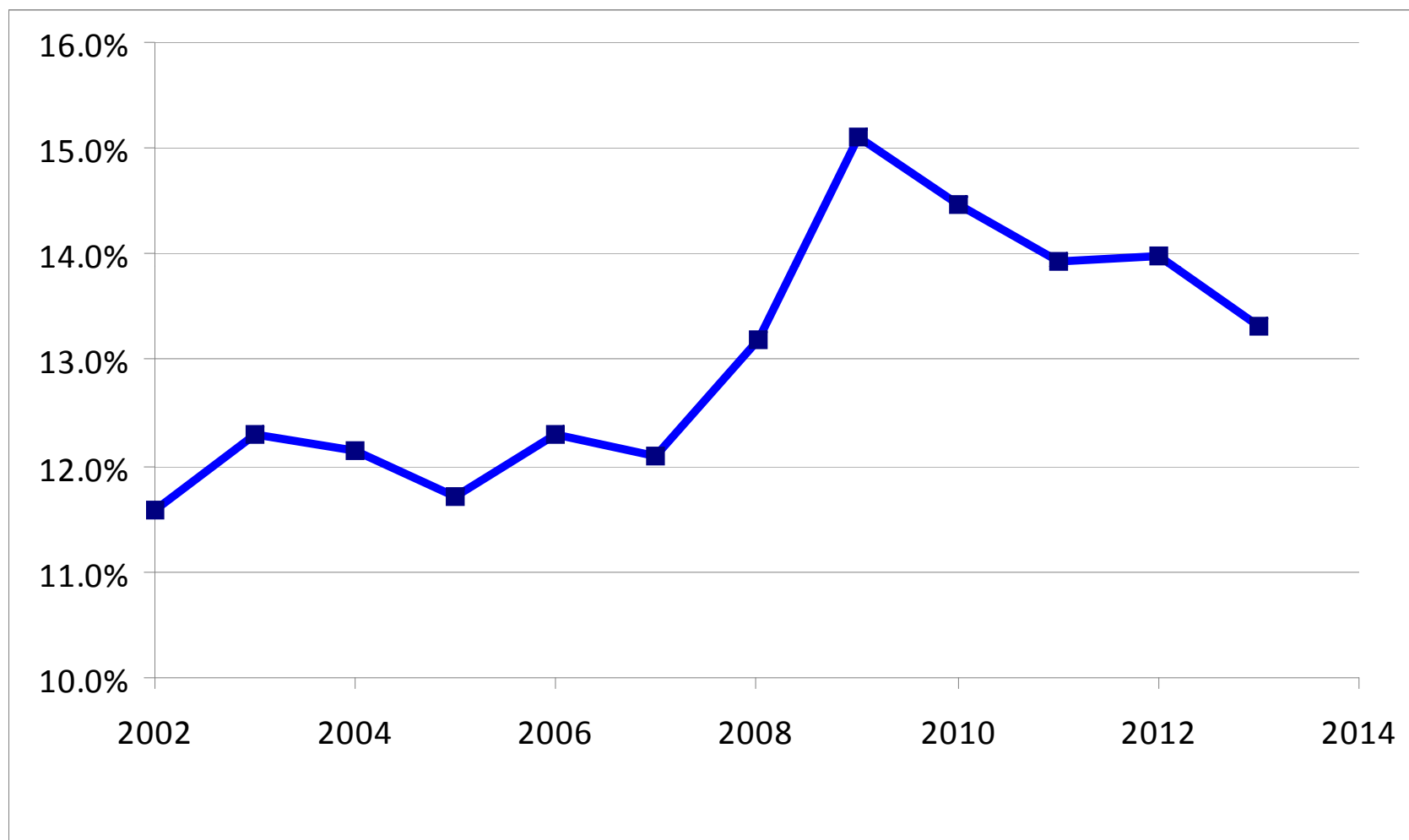

Javni rashodi za penzije – 1. stub

- Srbija je negativni rekorder po učešću javnih rashoda za penzije u BDP
  - Penzije relativno niske u odnosu na potrošačku korpu
  - Neodrživo visoke u odnosu na mogućnosti privrede
- Srbija vs. Bugarska vs. Rumunija
  - Neto plate ~400 evra u sve tri države
  - Nezaposlenost ~10% u Rumuniji i Bugarskoj, 25% u Srbiji
  - Penzije 150 Evra u Bugarskoj, 170 Rumunija, 220 Srbija
- Kako smo došli u ovu poziciju?
  - Velika vanredna povećanja penzija 2008. godine

Rashodi za penzije u Srbiji (% BDP)

Dosadašnje reforme PAYG sistema

- Značajne reforme 2001, 2003 i 2005. godine
  - Visina penzije zavisi od čitavog radnog staža
  - Starosna granica 60 godina za žene, 65 za muškarce
- Velika vanredna povećanja penzija 2008.
  - 21% realno povećanje penzija u toku jedne godine
  - Poništeni pozitivni fiskalni efekti ranijih reformi
- Neophodno smanjiti rashode na 10% BDP
  - Minimalni rast penzija do 2016. godine
  - Dodatne PAYG reforme

Dodatne PAYG reforme

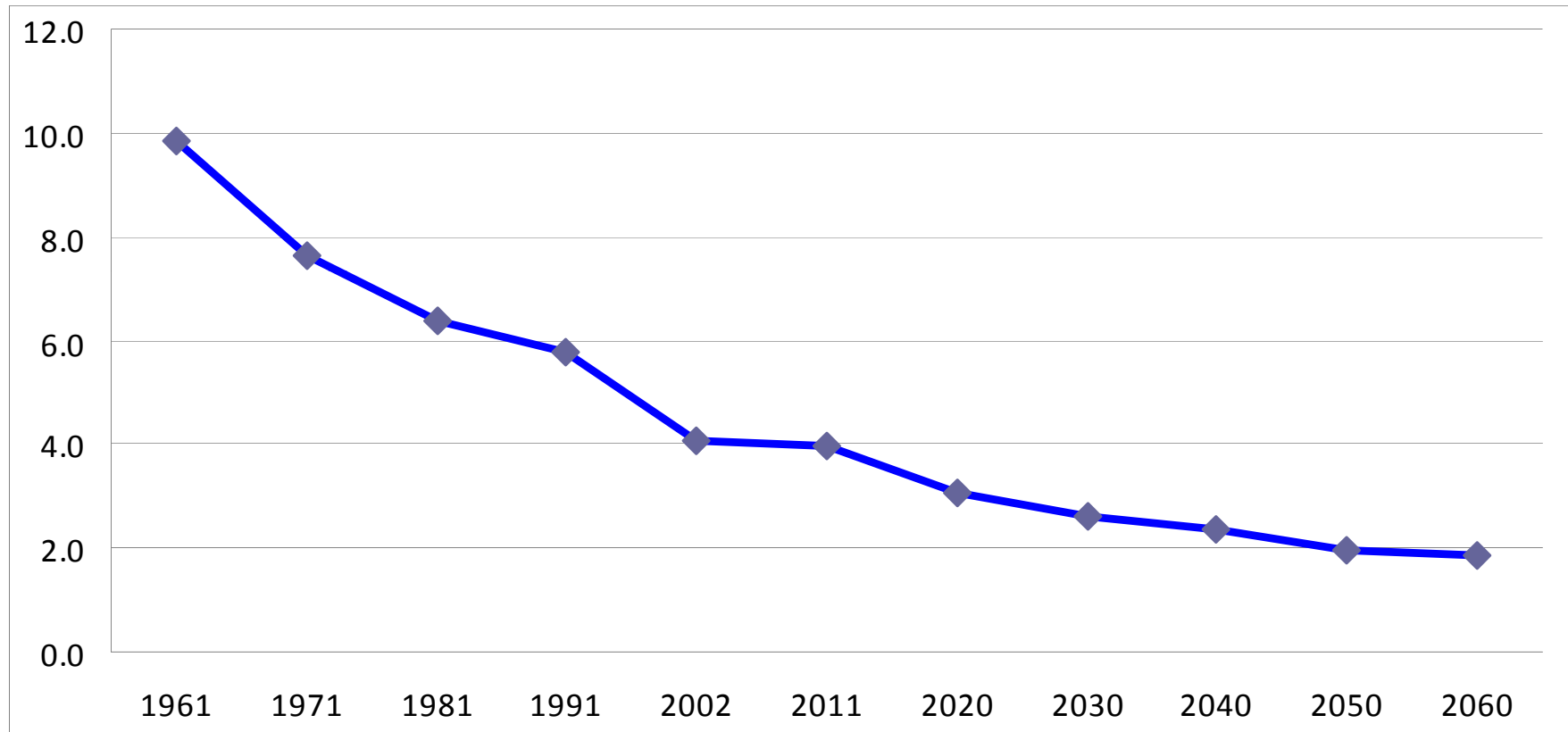
■ Uvođenje aktuarskih penala

- ☐ 70% muškaraca i 50% žena se penzioniše pre regularne starosne dobi od 65 odnosno 60 godina
- ☐ 6% penala za svaku godinu prevremenog penzionisanja
- ☐ 7% bonusa za svaku godinu kasnijeg penzionisanja
- ☐ Ovakvi sistemi već postoje u većini zemalja

■ Dodatno povećanje starosti za penzionisanje

- ☐ 63 godina za žene, 65 za muškarca
- ☐ 64 za žene, 66 za muškarce
- ☐ 65 za oba pola

Trend demografskog starenja u Srbiji

Odnos radno sposobnih (15-64) i starih osoba (65+)

Perspektive PAYG sistema

- Demografsko starenje znači:
  - Kasnije penzionisanje
  - Smanjenje odnosa penzija i plata
  - Neku kombinaciju ova dva efekta
- Dodatna štednja za starost sve važnija
  - Naročito za građane sa natprosečnim primanjima

3. Stub – Dodatna štednja za starost

- Dobrovoljni privatni penzijski fondovi

- ☐ DC oblik štednje, uvedeni 2006. godine
- ☐ EEE preferencijalni poreski tretman
- ☐ 8% radnika štedi u privatnim penzijskim fondovima

- Polise životnog osiguranja

- ☐ DB oblik štednje
- ☐ 10% radnika ima polise životnog osiguranja

Širenje i jačanje 3. stuba

- Ključno je povećanje privatne štednje
  - Stabilizacija PAYG sistema znači manja državna primanja
  - Adekvatna koordinacija reformskih politika

- Veća pokrivenost radnika privatnom štednjom
  - Edukacija građana
  - Bolja integracija sa državnim PAYG sistemom
  - Novi štedni instrumenti (*reverse mortgages?*)

Hvala na pažnji.